

ІСТОРИЯ

УДК 94(477.46)

*Олена Дудник
(Умань, Україна)*

УМАНСЬКА «ПРОСВІТА» ЗА ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ

У статті йде мова про діяльність осередку «Просвіти» в Уманському повіті Київської губернії за часів Української Центральної Ради. Висвітлено основні напрямки та форми його діяльності щодо відродження української культури та освіти.

Ключові слова: «Просвіта», відродження, культурно-освітня діяльність, Уманський повіт.

Olena Dudnyk. Uman «Prosvita» at the time of the Ukrainian Tsentralna Rada (Central Council) The article deals with the activity of «Prosvita» branch in the Uman district of Kyiv province during the time of the Ukrainian Tsentralna Rada. The main directions and forms of its activity concerning revival of Ukrainian culture and education have been highlighted.

Key words: «Prosvita», revival, cultural and educational activity, Uman district.

Паралельно з розгортанням Української революції набирало сили національно-культурне відродження українського народу. На початку доби національно-визвольних змагань активно почали працювати відроджені й новостворені, підтримані державою, товариства «Просвіта».

В добу Центральної Ради в Уманському повіті Київської губернії відновлювалися та створювалися осередки «Просвіт», які мали суттєвий вплив на розвиток національної освіти і культури в регіоні. Саме після Лютневої революції розпочався новий етап в їх діяльності. Як правило, ініціаторами

відродження «Просвіт» була українська інтелігенція та українські політичні діячі. Щодо персонального складу осередків «Просвіти», то членами товариства ставали представники інтелігенції: учителі, писарі, фельдшери, церковні діячі, молодь, найбільш свідомі селяни (у сільських філіях), середній прошарок містян (у міських осередках), військові та значно менше – інші верстви населення.

Особливо активізувалася культурно-освітня робота просвітницьких товариств після Всеукраїнського з'їзду товариств (червень 1917 р.), який висунув перед місцевими організаціями завдання – прискорити створення бібліотек, читалень, клубів, надавати всебічну допомогу в організації українських початкових шкіл для дітей, курсів ліквідації неписьменності для дорослих та підвищення освітнього рівня військовослужбовців [1, с. 2].

1 жовтня 1917 року в приміщенні політичного клубу м. Умані відбулися установчі збори членів товариства «Просвіта». Учасники зборів заслухали і обговорили доповідь про основні завдання, схвалили статут та обрали раду товариства.

Для налагодження результативної культурно-освітньої роботи серед населення просвітяни вважали за необхідне розгалужувати мережу товариств не лише у місті, а й по селах повіту. Саме цим питанням переймалась уманська інтелігенція: організовувала лекторів та агітаторів у сільську місцевість, збирала літературу, влаштовувала книгозбірні та хати-читальні, надавала діяльні вказівки по організації «Просвіт», допомогу щодо влаштувань вистав, концертів та вечірок.

У квітні 1917 р. розпочала свою діяльність «Просвіта» в селі Ягубець Уманського повіту. Голова товариства Юстим Величко передусім звернувся до молоді, яка закінчила або ж навчалася у двокласній школі із розповіддю про завдання «Просвіти». Молодь села згодилася брати участь у діяльності освітньо-просвітницької організації. Записалися до складу «Просвіти» і літні люди. Було зібрано понад 200 книг, які зберігалися у громадській хаті, виписали газети «Нова Рада», «Народна воля», «Вільна Україна» та інші. В роботі товариства взяли участь 173 його члени. Вони збиралися вечорами у

громадській хаті, читали газети, дискутували з політичних питань. Для неписьменного дорослого населення влаштовано вечірні курси, на яких вчили писати і читати [2, арк. 3].

В жовтні 1917 р. відкрито товариство «Просвіта» в селі Верхнячка. Дали згоду працювати у ньому 30 осіб [3, с. 4]. У перший же день в селі Ладжинка до «Просвіти» записалися 41 особа, зібрано 91 крб. 96 коп. членських внесків. На ці гроші вирішено передплатити газети та придбати українські книжки. За домовленістю бібліотека й читальня розмістилися у місцевій земській школі [4, с. 7].

Уманська «Просвіта» проводила культурно-просвітницьку роботу серед козаків Маньківки і Канева, влаштовуючи їм лекції і вистави [5, арк. 62].

Товариство проявляло турботу щодо поширення освітніх знань серед населення. З цією метою організовувалися курси для дорослих, які працювали в приміщенні чоловічої гімназії. До проведення занять залучалися вчителі середніх шкіл міста, які читали лекції та проводили практичні заняття, щоб охоплювали спектр знань української мови і граматики, української історії, економічної географії України [6, с. 2].

Члени «Просвіт» були ініціаторами відзначення днів народження відомих українських письменників, діячів культури та освіти.

Для морального та духовного виховання просвітяни організовували драматичні гуртки, хори ставили театральні вистави та концерти силами або самих селян, або домовлялися з професіоналами. Так, в селі Соколівка Уманського повіту просвітяни організували драматичний гурток, який ставив вистави «Москаль-чарівник», «Бувальщина», «Наталка Полтавка» [7, с. 2].

Отже, діяльність «Просвіти» Уманського повіту була багатогранною. За допомогою таких форм роботи, як лекції, курси, бесіди, виступи, читання, просвітяни доносили до людей як освітній матеріал, так і різні новини з суспільно-політичного життя. Лекції і бесіди були основною формою порозуміння та спілкування між населенням і владою, оскільки саме керманічі місцевих «Просвіт» роз'яснювали суть політичного життя, висвітлювати діяльність Української Центральної Ради. Через організацію концертів, вистав,

мітингів, драматичних гуртків члени товариств на місцях відроджували народні українські традиції, прищеплювали повагу та почуття гідності до величної історико-культурної спадщини. Діяльність уманського осередку «Просвіти» значно підвищила культурний рівень населення і зменшила відсоток неписьменних, особливо серед мешканців сільської місцевості.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Вісник товариства «Просвіта» (Катеринослав). – 1917. – №12.
2. Державний архів Київської області. – Ф. 1. – Опис 398. – Спр. 8. – 17 арк.
3. Вільна Україна (Умань). – 1917. – №22.
4. Вільна Україна (Умань). – 1917. – №6.
5. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 166. – Справа 6. – 109 арк.
6. Союз (Умань). – 1918 – № 4.
7. Союз (Умань). – 1918 – № 5.